

NED

DENG

راپۆرتىك له بارهى :

كىشه كانى تۆمارى خانوبه ره
"تايۆ" له گهرميان

جۆر تۆماری مولک ھەیه، ئەوانیش: (یەكەى نیشته جیبون، مولكى بازرگانی و مولكى كشتوكالى)ن، ئەمەش بەپىي ياسا و رینماییه كان، كە خۆی لە ياسای ژماره ۴۳ ی سالی ۱۹۷۱ دەبینیتەوه .

لەمیانەى ئەم راپۆرتەوه، بە وردى لەسەر پرسى تاپۆکردن و ھەرھەا ریزەى زەویە تاپۆکراوه كان و ئاستەنگ و كیشەکانى تاپۆکردن لە گەرمیان دەوستین .

تاپۆیان تۆماری خانوبەرە بریتیه لە تۆمارکردنى مولکىك بە ناوى ھاوڵاتیانەوه، جا ئەم مولکە یەكەى نیشته جیبون بێت یاخود بازرگانی بێت یاخو كشتوكالى بێت، ئەگەر باسى یەكەى نیشته جیبون بكەین ئەوه لەبەرانبەر تۆمارکردنى مولکىك حكومت بەپىي ياسا و رینماییه كان لە ۳% كۆى داھاتى ئەو مولکە بۆ حكومت دەبیت .

لە بەرپۆبەراییەتى تۆماری خانوبەرە (تاپۆى) گەرمیان ۳

بەشى یەكەم: تۆماری خانوبەرە لەگەرمیان و ریزەكەى

یەكەم: ئاماری مامەلەى تۆمارکردنى خانوبەرە

ئەمسالدا بەمشۆه یەى لاخوارەوه بوە:

بەپىي ئاماریكى بەرپۆبەراییەتى تۆماری خانوبەرەى گەرمیان، كارکردنیان لە ماوهى ۲ سالی رابردو و ۶ مانگی سەرەتای

ژ	فروشتن	بەمولک کردن	راستکردنەوهى رەگەز	میرات	مامەلەى دیکە
2020	1044	52	235	120	223
2021	2023	227	494	279	722
6مانگی 2022	601	32	161	81	121

دوهم: تۆماری خانوبەرە لەگەرمیان

۱. قەزای كەلار

تەواوى راگیرا كە ھاوڵاتیان لەو گەرەكانە نەیان دەتوانن تاپۆى مولكەكانیان بكەن تاوھكو سالی ۲۰۱۸ كە بە فەرمانىكى نوێ و ژماره ۳۲۸ دەست بە تاپۆکردن كراوەوه بە نرخیكى دیارى كراو بە جۆرىك بۆ ھەرمەترىك لە ۳ ھەزارەوه بۆ ۷۵۰۰ دینار بو بەپىي جیاوازی گەرەكەكان، بەلام لەگەل دەرچونى ياسای ژماره ۳ ی سالی ۲۰۱۹ ئەم فەرمانە راگیرا و تاوھكو ئیستا كارى پینەكراوه .

ت. ھەریەكە لە گەرەكەكانى: (ئاوارەكان، ۲۰ مالهەكە، ۵۰ مالهەكە و ۱۰۰ مالهەكە) كە ئەمانە رىكخراوى UN كاتى خۆى بۆى دروست كردون، بە برپارى ژماره ۱۲۰۷۳ كە لە سالی ۲۰۰۶ دەرکراوه، تاوھكو ئیستا ھاوڵاتیان دەتوانن مولكەكانیان تاپۆ بكەن .

پ. ھەریەكە لە گەرەكەكانى: (ئازادى، گۆران، ھەمرین، سىروان و كەلارى كۆن كە ۸۳ دۆنمى نەبیت تاپۆیە) كە ئەمانە بە زیادەرپەوى دروست كراون، ئەمانەش بەپىي ياسای ژمارى ۳ ی سالی ۲۰۱۹ ی ھەموارى ژماره ۷ ی سالی ۲۰۲۱ مامەلەى تاپۆیان بۆ رایی دەكریت و بەپىي ئەو ياسایە دەبیت ئیفران بكرین .

ج. ئەو گەرەكانەشى كە نوین لە قەزای كەلار، وەك: شەھیدان و گەرەكەكانى، بە كۆى گشتى لە ۹۹% یان تۆماریان ھەیه و ھیچ كیشەیهكیان نیه بەمەبەستى تۆمارکردنیان .

تەواوى قەزای كەلار تۆماری خانوبەرەى ھەیه بەجۆرىك بەشیکیان بەناوى شارەوانیەوه و پۆیستە ئیفران بكرین، بەلام بەسەر چەند زۆنیکدا دابەشبون بەمەبەستى تاپۆکردن، بە جۆرىك چەند گەرەكەك و بە برپارىك یاخود ياسایەك مامەلەى تاپۆیان بۆ رایی دەكریت، كە ئەمەش سەرلێشپواوى بۆ ھاوڵاتیان دروست كردوھ .

ا. ھەریەكە لە گەرەكەكانى: (بەردەسور، سەرکەوتن، ۵۰۰ مالهەكە) بە برپارىكى ئەنجومەنى وەزیران ژماره ۳۹۰۴ كە لە سالی ۲۰۰۳ دەرکراوه، تاوھكو ئیستا ھیچ گرفتیکیان نیه، ھاوڵاتیان لە سەرۆكایەتى شارەوانى دەتوانن مامەلەى تۆمارکردنى خانوھەكانیان بكەن بەمەبەستى تۆمارکردنى، ھاوكات بەپىي ئەو برپارەش نرخیكى رەمزی دیارىكراوه كە تاوھكو ئیستا كارى پینەكریت كە خۆى لە ۱۵۰ ھەزار دینار دەبینیتەوه .

ب. ھەریەكە لە گەرەكەكانى: (فەرمانبەران، شۆرپش، بنگرد و شپروانە) ئەم گەرەكانى جیاواز لەوانى دیکە ناوبەناو تاپۆکردنیان بۆ كراوه كە بە برپارى ژماره ۲۴۱ لە سالی ۱۹۹۹، كە لە سالی ۲۰۰۰ تاپۆ لە قەزاکە كراوەوه تۆماری خانووى ئەو گەرەكانە دەستى پىكرد، بەلام لە سالی ۲۰۰۷ ئەو برپارە راگیرا، دواى ئەوه بۆ ماوھەك كارى پىكراوەوه تاوھكو سالی ۲۰۱۲ كە بە

۲. قهزای کفری

له قهزای کفری به ۲ یاسا مامه‌له‌ی تاپۆ رایى ده‌کریت، یه‌کیک له‌وانه یاسای ژماره ۷-ی سالی ۲۰۲۱-ه، که تایبه‌ته به خانوه زیاده‌په‌وییه‌کان که له سنوری شاره‌وانیدا کراوه، هاوکات ئه‌و گه‌په‌کانه‌ش که گرفتیکیان نیه و مولکی شاره‌وانین، به‌پیی یاسای ژماره ۴۳-ی سالی ۱۹۷۱ تاپۆ ده‌کرین.

که دادوه‌ری ناحیه‌که سه‌رپه‌رشتی ده‌کات، به‌لام ئه‌مه کاره‌کانی سست کردوه، چونکه پیویستی به دادوه‌ریکی تایبه‌ته هه‌یه بۆ ئه‌وه‌ی مامه‌له‌ی هاو‌لاتیان به زوترین کات ده‌ست پێبکات، چونکه کاری مه‌یدانی زۆره و دادوه‌ری دادگای ناحیه‌که‌ش ئه‌و ده‌رفه‌ته‌ی نیه.»

۴. ناحیه‌ی باوه‌نور

ته‌واوی ناحیه‌ی باوه‌نور به زیاده‌په‌وی دروست کراوه و هه‌چ مامه‌له‌یه‌کی تاپۆکردنیا بۆ نه‌کراوه، له کاتی‌کدا به‌پیی یاسای ژماره ۷-ی سالی ۲۰۲۱ ده‌توانریت مامه‌له‌ی ئیفران کردنیا بۆ ئه‌نجام بدریت، به‌لام تاوه‌کو ئیستا هه‌چ به‌روپیش‌چونیکی به‌خۆیه‌وه نه‌بینیوه، وه‌ک به‌ریۆبه‌ری تۆماری خانوبه‌ره‌ی گه‌رمیان، ئه‌کره‌م ره‌زا باسی لیۆه‌کرد: «ناحیه‌ی باوه‌نور ئیشتی زۆرباشی لیکرا، ته‌نانه‌ت تۆماریشمان بۆ جیا‌کرده‌وه به‌کۆمپیوته‌ر، له پلانی‌شدا بۆ تیبینه‌رایه‌تی تایبه‌ته به‌خۆی بۆ بکریته‌وه وه‌زاره‌تیش ره‌زانه‌ندی دا به‌کردنه‌وه، به‌لام ته‌نها یه‌ک سال به‌ گه‌رمی کاری تیدا کرا.»

وتیشی: به‌جۆریک راگیرا تاوه‌کو ئیستا کارکردن تیدا ده‌ستی پینته‌کرده‌ته‌وه، سه‌رۆکی شاره‌وانی ناحیه‌که‌ش نه‌هاتن و به‌دوای هۆکاره‌که‌شی دا برۆن، له کاتی‌کدا ئیتمه‌ له‌ خۆمانه‌وه ناتوانین کاری تیدا بکه‌ین، به‌پیی یاسا‌که‌ش تاوه‌کو ئیستا به‌ پراکتیکی کاری له‌سه‌ر نه‌کراوه.

۳. ناحیه‌ی رزگاری

له سالی ۱۹۸۸-به‌دوا تیبینه‌رایه‌تی تایبه‌ته به‌ تۆماری خانوبه‌ره له ناحیه‌ی رزگاری دا هه‌بوه که سه‌ربه‌ پارێزگای سلێمانی بوه، که کاری تاپۆکردن له‌و کاته‌وه له ناحیه‌که‌دا ئه‌نجام‌دراوه تاوه‌کو سالی ۲۰۰۰ که له قه‌زای که‌لار تیبینه‌رایه‌تی کراوه‌ته‌وه، به‌لام له سالی ۱۹۹۱ به‌شیکێ زۆری تۆماره‌کان سوتاون و له‌ناوچون، ته‌نها تۆماری ۵ هه‌زار و ۵۰۰ مولک ماونه‌ته‌وه ئه‌ویش نوسخه‌ی دوه‌میان له پارێزگای سلێمانی بوه که له سالی ۲۰۰۸ کاری له‌سه‌ر کراوه و تۆمارن، ئه‌گه‌رنا ته‌واوی ناحیه‌که‌ تاوه‌کو ئیستا تۆماریان بۆ نه‌کراوه، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا نزیکه‌ی ۶ هه‌زار دۆنم زه‌وی بۆ شاره‌وانی ناحیه‌که‌ گه‌ریندراوه‌ته‌وه که له ئیستادا پرۆژه‌ی وه‌به‌ره‌ینانی له‌سه‌ر کراوه.

سه‌باره‌ت به‌ ریکاره‌کان بۆ سه‌رله‌نوێ دروستکردنی تومار بۆ ئه‌و خانوانه‌ی له ناحیه‌که‌دا هه‌یه، به‌ریۆبه‌ری تۆماری خانوبه‌ره‌ی گه‌رمیان، ئه‌کره‌م ره‌زا، وتی: «له ئیستا لیژنه‌یه‌ک پیکه‌نینراوه

سېيهم: ريژهى تاپۇكردن له گەرميان

۱. كەلار:

۱۵ ھەزار ماله تۆماریان ھەيە، ھاوکات ھەندېك گەرەكى كەمان ھەيە كە بەشېكىيان تاپۇن ئەوانیش گەرەكەكانى فەرمانبەران و بنگرد و شېروانە و شۆرش و بەردەسور و راپەرىنە كە بە برپاي ژمارە ۲۴۱ تۆماركراون». ئەكرەم سالەح، سەرۆكى شارەوانى قەزاي كەلار وا دەلئت.

ھىماى بۆ ئەو شەكرد: كۆمەلئىل مەجموعەمان ھەيە ھەك بەردەسور و ۵۰۰ ماله كە و گۆران و سەرکەوتن، كۆمەلئىك ياسا و برپارى يەك لەدواى يەك دەرجون بۆ تاپۇكردن، ھاوکات كۆمەلئىك خانوشمان ھەيە كە UN دروستى كردون ئەوانیش ۴۰ ماله كە و ۵۰ ماله كە و ئاوارەكانن كە ئەمانیش برپارى خۆيان ھەيە بۆ تاپۇكردن.

بەگشتيش و بە وتەى بەرپوبەرى تۆمارى خانوبەرى گەرميان، ريژهى تاپۇ لە قەزاي كەلار ۷۰٪.

ريژهى تاپۇكردن لە قەزاي كەلار جياوازه لە نۆوان گەرەكەكانىدا كە بەمشېوھە (گەرەكە نوپپەكانى ھەك شەوھيدان بە گشتى لە ۹۰٪ تاپۇپە، گەرەكەكانى ھەك بەردەسور، سەرکەوتن، ۵۰۰ ماله كە لە ۸۰٪ تاپۇپە.

ھاوکات گەرەكەكانى ھەك: فەرمانبەران، شۆرش، بنگرد و شېروانە نزيكەى لە ۶۰٪ تاپۇپە، لەگەل ئەو شەكدا گەرەكەكانى: ئازادى، گۆران، ھەمرين، سىروان و كەلارى كۆن ريژهيان ۷۰٪ «جگە كە ۸۳ دۆنمى كەلارى كۆن كە تاپۇپە»، ھەرەھا پرۆژەكانى ۷۰٪ ھەيە و بەرھىنان جگە لە درىملاند كە تاپۇپە، ريژهى تاپۇكردن تىياندا

«قەزاي كەلار لە ۳۲ گەرەك پېكھاتوھ بەشېكى زۆريان تاپۇن و بەشېكىشيان بە زيادەپەوى دروست كراوھ، ئەوانەى كە تاپۇيان ھەيە و گرفتېكىيان نىھ تەواوى گەرەكەكانى شەھيدانە كە زياتر لە

۲. كفرى

ياسا نوپپەش كە ھەيە بۆ تاپۇكردى خانوھ زيادەپەويەكان نايانگريتهوھ و سالانە پارەئەدەن بە حكومت كە سالى ۲۰ ھەزار دىنارە، ئەو گەرەكەش گەرەكى ئىمام مەمەدە. بەپپى ئامارەكانى شارەوانیش، ريژهى تاپۇكردن لە قەزاي كفرى لە ۸۰٪.

عەلى خورشيد، سەرۆكى شارەوانى قەزاي كفرى دەلئت: «قەزاي كفرى لە ۱۵ گەرەك پېكھاتوھ، گەرەكەشمان ھەيە تاپۇ نىھ، چونكە كاتى خۆى بە برپارى UN دروست كراوھ، ھەك ماستەر پلان ھەيەتى لەگەل نەخشەدا، بەلام كيشەى مولكدارى تىدايە». وتيشى: كارى لەسەر كراوھ، بەلام يەكلانەبوھتەوھ، ھاوکات ئەم

۳. ناحيەى رزگارى / كەلار

دەشليت: بەپپى ياساي ژمارە ۷ سالى ۲۰۲۱ داتوانين لەم ياسايەدا جيگەى بکەينەوھ، بەلام تۆمارى خانوبەرى گەرميان دەلئت ناتوانين ئەوھ بکەين، لەبەر ئەوھى ناحيەى رزگارى مەجموعەى ئۆردگايە، بۆيەوھ تاوھكو ئىستا بەم ياسا كارمان نەكردوھ.

ريژهى تاپۇكردن لە ناحيەى رزگارى نزيكەى لە ۴۳٪.

ئەرسەلان ئەحمەد، سەرۆكى شارەوانى ناحيەى رزگارى باس لەوھ دەكات: «ناحيەى رزگارى لە ۱۵ گەرەك پېكھاتوھ لە ئىستادا، ۲ گەرەكى نوپپەشمان ھەيە كە لە قوناغى كاردان ئەوانیش نۆژەن ستى و پرۆژەى قەلای شېروانەيە كە زياتر لە ۱۱۰۰ يەكەيە، بەكۆى گشتى ۵ ھەزار مال تاپۇپە ھەيە، چونكە بەشېكى زۆرى تۆمارى خانوبەرى كاتى خۆى سوتاوھ و لەناوچوھ، تاوھكو ئىستا ئەو كيشەيە بەردەوامى ھەيە ۱ چارەسەر نەكراوھ».

۴. ناحيەى باوھنور / كەلار

زەويپە و قەرەبوى ھەندېك زەوى كشتوكالپە، بەلام تاوھكو ئىستا سەنەدى تاپۇپە پېنەدراوھ. بەپپى داتاكانى شارەوانى، ريژهى تاپۇكردن لە ناحيەى باوھنور لە ۱٪.

«باوھنور لە ۵ گەرەك پېكھاتوھ، ھېچ يەككە لەو گەرەكانە تاپۇپە نىھ»، ھەبىد يوسف واى وت. دەشليت: لەگەل ئەو شەكدا كۆمەلئىك مالمان ھەيە لە دو شوپنى جياواز كە گەرەكەك پېك دەھىنن، ئەویش نزيكەى ۳۰۰ پارچە

۶. شېخ تەويل / كەلار:

ريژهى تاپۇكردن لە ناحيەى شېخ تەويل لە ۰٪.

۷. سەرقلە / كفرى:

بەوتەى بەرپوبەرى تىببىنەرايەتى تۆمارى خانوبەرى كفرى،

۸. ناحيەى ئاوھسپى / كفرى:

شارەوانى نىيە و تاپۇ نىھ.

۹. ناحيەكانى كيشە لەسەر

كيشە لەسەرن و تۆماریان لە بەرپوبەرايەتى تۆمارى خانوبەرى گەرميان دا نىيە، بۆيە ھېچ ئامارىكى ئەو ناحيانەمان دەست نەكەوت.

ھەردو ناحيەى (قۆرەتو و ميدان) كە بە ناحيەكانى ئەوبەرى سىروان ناسراون، لەگەل ناحيەكانى (كۆكس و نەوجول) ئەگەرچى لە روى ئىدارىيەوھ سەر بە ئىدارەى گەرميانن، بەلام ناوچەى

به شی دوهم: کیسه‌های هاولاتیان له پرۆسه‌ی تۆماری خانوبه‌ره‌دا

۱. هاولاتیان: حکومت سه‌ریان لیژیواندوین

به‌شیکی زۆری ئه‌و هاولاتیانه‌ی که به زیاده‌روی خانوه‌کانیان دروست کردوه تاوه‌کو ئیستا کاری تاپۆکردنیان بۆ رای نه‌کراوه، هاولاتیه‌کیسه‌ ده‌لیت: حکومت و شاره‌وانی هیچ ریکاریکی نه‌گرتوه‌به‌ر بۆ ئه‌م مه‌به‌سته .

ئاسۆ ئه‌حمه‌د، هاولاتی له‌ گه‌ره‌کی ماله‌ زیاده‌ره‌ویه‌کانی فه‌رمانبه‌ران له‌ قه‌زای که‌لار، باس له‌وه ده‌کات: «حکومت و شاره‌وانی سه‌ریان لی شیواندوین، چونکه هیچ ریکاریک نه‌گیراوه‌ته‌به‌ر بۆ تاپۆکردنی خانوه‌کانمان، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی گه‌ره‌که‌کی ئیتمه به زیاده‌ره‌وی دروست کراوه، شاره‌وانی نه‌ئه‌وه‌تا ده‌رمان بکا نه‌ئه‌وه‌تا بۆمان تاپۆ بکا، له‌م ئیوه‌نده ماوینه‌ته‌وه» .

وتیشی: ماوه‌یه‌ک به‌ر له ئیستا شاره‌وانی سه‌ردانی کردین و سه‌رژمیری شوینه‌که‌ی کرد ئه‌ویش تا نیوه بو و وه‌ستا، ناشزانین هۆکاره‌که‌ی چی بو، هه‌ر دوا‌به‌دوای ئه‌وه‌ش کۆمپانیایه‌ک هات پیی وتین بۆ هه‌ر مالیک ۵ ده‌فته‌ر دۆلارتان ده‌دینه‌ی و شوینه‌که چۆل بکه‌ن، ئه‌مه‌ش خۆیان هاتبون حکومت نه‌یناردبون، به‌لام ئه‌و هاولاتیانه‌ی لیژه نیشته‌جیبون رازی نه‌بون به‌ داواکه .

ئهم گه‌ره‌که له ۴۰۰ مال پیک هاتون، وه‌ک خۆیان ده‌لین ئه‌م گه‌ره‌که‌ی ئه‌وان تاپۆ ناکریت له‌لایه‌ن حکومته‌وه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی زه‌ویه‌که‌ی یه‌کیکه له زه‌ویه باشه‌کانی شار، بۆیه نازانین چی بکه‌ین، حکومتیش خه‌مسارده له‌سه‌ر ئه‌م بابه‌ته .

ئه‌رکان ئیبراهیم، هاولاتی له‌ قه‌زای کفری ده‌لیت: «سه‌باره‌ت به تاپۆکردنی خانوبه‌ره له‌لایه‌ن تاپۆوه هیچ گرفتیک نیه، ئه‌وه‌ی گرفته شاره‌وانیه که هیچ ئاسانکارییه‌ک ناکات بۆ هاولاتیان، زۆر ئاسته‌نگ دروست ده‌که‌ن به‌تایبه‌ت له‌ روی مۆله‌تی بیناوه،

هۆکاره‌که‌شی شه‌خسه» .
ده‌شلیت: خۆم خانو دروست ده‌که‌م بۆ هاولاتیان بۆ هه‌ر خانویه‌ک ۱ ملیۆن و ۸۰۰ هه‌زار دینار ده‌ده‌م به‌ شاره‌وانی، که‌چی ئاسانکاری بۆ هاولاتی ناکه‌ن .

«ئه‌وه‌ی زانیاریمان هه‌یه له‌ باره‌ی تاپۆ هه‌تاوه‌کو ئیستا یه‌ک زه‌وی یان یه‌ک خانو له‌م شاره‌ تاپۆ نه‌کراوه، ئه‌و ده‌نگۆیه‌ش که گوايه تاپۆ بۆ ناحیه‌ی باوه‌نور ده‌رچوه و ئیستی له‌سه‌ر ده‌کریت تا ئیستا نه‌بوه به‌ ئه‌مری واقع، بۆیه زۆر به‌ی گرفته‌کانی ئه‌م ناحیه‌یه‌ش هۆکاره‌که‌ی نه‌بونی تاپۆیه» ، ئارام جه‌بار، هاولاتی له‌ ناحیه‌ی باوه‌نور وای وت .

ده‌شلیت: من خۆم یه‌کیکم له‌و هاولاتیانه که زه‌ویه‌کم کرپوه ریگه پیدانمان بۆ ناکریت بیکه‌ین به‌ خانو، له‌کاتیکه‌دا هه‌مو مه‌رحیکی بینای تیايه‌و له‌ نه‌خشه‌ی بنه‌په‌تی شاره‌وانی به‌ شوینی نیشته‌جیبون هاتوه .

له‌به‌رامبه‌ردا، وه‌حید یوسف، سه‌رۆکی شاره‌وانی ناحیه‌ی باوه‌نور هیمای بۆ ئه‌وه‌کرد: «هه‌ندیک هاولاتی بازرگانی ده‌که‌ن به‌سه‌ر زه‌وی حکومته‌وه، به‌ جۆریک خه‌لکی وا هه‌یه ۱۰۰۰ مه‌تر زه‌وی هه‌یه به‌پیی یاسا نوێیه‌که‌ی تاپۆ کردن ته‌نها ده‌توانیت ۳۰۰ مه‌تر تاپۆ بکات، ئه‌وه‌که‌ی که‌ی که فرۆشتویه‌تیوه ناتوانیت تاپۆی بکات، چونکه سودمه‌ند بوه» .

ده‌شلیت: له‌ ناحیه‌که‌ ۳ که‌یسی له‌و شیوه‌یه‌مان هه‌یه که زه‌وی وایان کرپوه‌ته‌وه و ناشتوانن بیکه‌ن به‌ خانو، شاره‌وانی ناتوانیت مۆله‌تیان پیدات، ته‌نانه‌ت پیم وتون که برۆن و پاره‌کانیان وه‌برگرنه‌وه، له‌به‌ر ئه‌وه یاسا ریگه‌یان نادات .

شوینی هه‌لگرتنی دۆسه‌کانی به‌رپۆبه‌رایه‌تی تۆماری خانوبه‌ره‌ی گه‌رمیان

۲. کارنه کردن به یاسای تو مارکردنی خانوی زیاده پوه

به پېچه وانه وه، هاوژین مه هدی، هاوالاتی له گه په کی حه مرینی قه زای که لار، ده لیت: «نیمه ۲۴ ساله لیره یین و گه په که کی نیمه له نیستادا تا پوی بو درچوه به پپی یاسای نوی حکومت، له نیستادا نه خسه ی بو دروست کراوه به پپی نه و نه خسه یه ش ده توانیت ده ستکاری خانوه که مان بکه یین، نه گه رچی هه ندیک مال بهر نه خسه که ده که ویت و لاده بریت، چونکه کاتی خوی به زیاده پوهی دروست کراوه، باس له وهش ده کریت قه ره بو ده کرینه وه».

وه حید یوسف، سه روکی شاره وانی ناحیه ی باوه نور، ده لیت: «کار به یاساکه ده کریت، نه وهی گرفته هاوالاتی به ده مه وه نایه ت، چونکه بو هر تا پوکر دنیک مه بله غیک پاره ودرده گیریت که له ۵ هزاره وه ده ست پیده کات بو ۸ هزار دینار بو هر مه تریک، بو نمونه له خانویه کی ۲۰۰ مه تری ۱ ملیون پاره ی لیوه رده گیریت، هاوالاتیش نه لی من خانوی خومه بو پاره بده م و تا پوی بکه م، له کاتیکدا تا پوکر دنی زور سودی هه یه».

له به رامبه ردا، رزگار محمه د، نه ندای لیژنه ی شاره وانیه کان له په رله مانی کوردستان باس له وه ده کات: «نم یاسایه که نیستا یه که ی نیشته جیبونی پی تا پو ده کریت سه رته تا به یاسای ژماره ۳ سی سالی ۲۰۱۹ ده کرا دواتر دو جار هه موار کرایه وه یه کیکیکان به شیک له ماده کان بو دواتر یاساکه، که بو به یاسای ژماره ۷ سی سالی ۲۰۲۱ که نیستا به رده سته و کاری پیده کریت».

وتیشی: یاساکه ش که هه موار کرا زوره ی په رله مانقاره کان کوکبوین له سه ر نه وهی که زورتری هاوالاتی سودمه ندین له یاساکه، به جوړیک سه رته تا یاساکه به مه تر پاره ی له هاوالاتیان ودرده گرت جیاوازی نه کردبو، به لام نیستا بوه به ریژه و خه ملاندن، بو هر خانویه که تا پو بکریت له ۵٪ پاره ودرده گیریت، نه گه ر خانوه که هی خوی بیت و دابیتی به کرئ ۱۰٪ پاره ی لی ودرده گیریت. جه ختی وه شکرده وه: واته نه گه ر زه وییه که بای ۱ ده فته ر دولا ر بیت نه وه ته نها ۵۰۰ \$ لی لیوه رده گیریت.

«له قه زای کفری کار به یاسای زیاده پوهی ناکریت، هوکاره که شی نه وه یه نه و ۱۰۰۰ یه که یه ی که دروست نه کریت له قه زا که هاوالاتیان وهی بگرن، له نه مه ش گرانه هه ر یه که یه که ۶ ده فته ر دولا ر نه که ویت، له کاتیکدا خانویه کی ۱۲۵ مه تری به کامل مواسه فاته وه به ۳ ده فته ر ده کریت له سه نته ری شارد» ، نه رکان ئیبراهیم، هاوالاتی له قه زای کفری وا ده لیت.

جه ختی له وه شکرده وه: به پپی یاساکه ش بو ودرگرتنی پاره له روی ته خمیناته وه کیشه یه که نیه و گونجاوه، به پپی شوین نه گوړیت، بو نمونه خانویه کی ۲۴۰ مه تری له باشتترین گه په کی شار به ۳ ده فته ر و ۲۵ ودره قه یه، ته خمینی نه که ن به ۲ ده فته ر دولا ر، واته نیستا له ۳۰٪ ودرنه گیریت، بو نمونه نه گه ر به ۱۰ ملیون ته خمین بکریت نه وه ۳۰۰ هزار ودرنه گیریت.

هاوکات، ناسو نه حمه د، هاوالاتی له گه په کی ماله زیاده پوه ییبه کانی فه رمانبه ران له قه زای که لار باس له وه ده کات: «یاسای ژماره ۳ سی سالی ۲۰۱۹ هه بو وه کپیویست کاری له سه ر نه کرا، نیستا هه موار کراوه ته وه به یاسای ژماره ۷ سی سالی ۲۰۲۱ که ده بیت نه م خانوانه تا پو بکریت، که چی تاوه کو نیستا نه کراوه، نه گه رچی کار له سه ر گه په کی کوله جو یه کان کراوه و به شیک تا پو کراوه، به لام بو نیمه هیچمان پی نالین».

له به رامبه ردا، نه کره م ساله ح، سه روکی شاره وانی قه زای که لار وتی: نیمه به شیک شوینمان هه یه له که لار که به زیاده پوهی دروست کراون، به لام گه په ک نین، نه وانیش له پشته وهی به ریویه راتی پولیسی گه رمیان نریکه ی ۴۰ مالان هه یه، له گه ل لیواړه شه که که نریکه ی ۱۵۰ مالن، هاوکات پشته وهی شاره وانیان که ۲۵۰ مالن وه کومه لیک مالی دیکه شمان هه یه له سه ر روباری سیروان.

باسی له وه شکرده: نه مانه تو مار ناکرین ده بیت قه ره بو بکرینه وه که به پپی یاسا زه وییه کی ۲۰۰ مه تریه، یه کی که له شوینانه لیوا په شه که یه که نوسراوه که یان له نه نجومه نی ودریرانه و ریکاری باشی بریوه، نه وه کانی دیکه ش سه ر ژمیریمان کردوه و قه ره بو یان ده که ینه وه.

کار به یاساکه ده کریت، نه وهی گرفته هاوالاتی به ده مه وه نایه ت،

چونکه نه لی من خانوی خومه بو پاره بده م و تا پوی بکه م

۳. ودرگرتنی به رتیل

وتی: «چه ند سال له شاره وانی قه زا که فه رمانبه ر بوم نیستاش سه روکی شاره وانی، شتی وام نه بینیوه، به لام رنکه نه ندان زیاریک له به رامبه ر دروستکردنی نه خسه یه که هه قی خوی ودرگرتیت، نه گه رنا وه که به رتیل ودرگرتن شتی وام نه بینیوه».

جه ختی له وه شکرده وه: هه ر هاوالاتیه که به لکه یه کی له و شیوه ی لایه بابیه نیت، بو نه وهی کاری له سه ر بکه یین، له گه ل نه وه شدا سه روکی شاره وانی پیشتیش نه ماوه تاوه کو ترسیک هه بیت.

هاوالاتیه که جه خت له وه ده کاته وه له به رامبه ر ریکردنی مامه له ی هاوالاتیان له نیو شاره وانی قه زای کفری به رتیل ودرده گیریت، سه روکی شاره وانی قه زا که ش نه وه رت ده کاته وه.

نه رکان ئیبراهیم، هاوالاتی له قه زای کفری وتی: «له به رامبه ر ریکردنی مامه له کانم چه ندین جار پییان وتوم ۲۰۰ هزار دینار بده بی کیشه بو ت ته واو ده که ن، وتومه نایکه م و به رتیل ناده م». له به رامبه ردا، علی خورشید، سه روکی شاره وانی قه زای کفری

۴. كيشه‌ی تاپۆنه‌کردنی خانوی ۱۰۰ مه‌تری

ریگه نادریت. ئەندامێکی پەرله‌مانی کوردستان جه‌خت له‌وه ده‌کاته‌وه تاپۆنه‌کردنی خانوی ۱۰۰ مه‌تری بریاره نه‌ک یاسا. زرگار محمه‌د، ئەندامی لیژنه‌ی شاره‌وانیه‌کان له‌ پەرله‌مانی کوردستان باس له‌وه‌ده‌کات: زه‌وی ۱۰۰مه‌تری که تاپۆ ناکریت یاخود ئیجازه‌ بینای پینادریت ئەمه‌ یاسا نیه، به‌لکو بریاره، بۆ ئەو مه‌به‌سته‌ش له‌گه‌ڵ وه‌زاره‌تی شاره‌وانی کۆبۆینه‌ته‌وه که نابیت به‌و شۆیه‌یه‌ بیت، له‌ وه‌لامدا پێی راگه‌یان‌دین گه‌ره‌کێک که دروست ده‌بیت ئە‌گه‌ر ۲۰ مال بیت خزمه‌تگوزاری بۆ ۲۰ مال ده‌بریت نه‌ک ۴۰ مال، بۆیه‌ ئەو بریاره‌ ده‌رکراوه و کاری پێده‌کریت.

ئە‌کره‌م ره‌زا، به‌رپۆبه‌ری تۆماری خانوبه‌ره‌ی گه‌رمیان ده‌لیت: «هیچ گرفتێک نیه له‌لای ئێمه‌ له‌ ۱ مه‌تره‌وه تاوه‌کو هه‌زاران مه‌تر تاپۆ ده‌که‌ین، ئە‌وه‌ی گرفته‌ له‌لای شاره‌وانیه‌ که مۆله‌تی بینا نادات».

هاوکات، کاروان جه‌مال خورشید، به‌رپۆبه‌ری تیبینه‌رایه‌تی تۆمارکردنی خانوبه‌ره‌ی قه‌زای کفری ده‌لیت: «ئێمه‌ گرفتمان نیه له‌ تاپۆکردنی خانوی ۱۰۰ مه‌تری، به‌لکو له‌ ۱ مه‌تره‌وه تاوه‌کو ۱۰۰ مه‌تر ئێمه‌ تاپۆ ده‌که‌ین به‌پێی یاسا و رێنماییه‌کان». وتیشی: به‌پێنه‌دانی مۆله‌تی بینا به‌ خانوی ۱۰۰ مه‌تری یه‌کێک له‌ هۆکاره‌کان که قه‌زاکه‌ چۆل کرا، چونکه‌ خه‌لک له‌ توانایدا نیه خانویه‌کی ۲۰۰ مه‌تری بکات به‌ بینا.

«له‌ قه‌زای کفری له‌لایه‌ن شاره‌وانیه‌وه‌ ریگه‌ به‌ دروستکردنی خانوی ۱۰۰ مه‌تری نادریت، تاپۆشی ناکه‌ن ئە‌گه‌رچی له‌ گه‌ره‌که‌ کۆنه‌کانی قه‌زاکه‌ش بیت، له‌ کاتی‌کدا ئە‌نجومه‌نی شاره‌وانی چه‌ند بریارێکی لایه‌ و تاپۆش ئاراسته‌ی شاره‌وانی کفری کردوه‌ له‌ ۱ مه‌تره‌وه‌ بۆ ۱۰۰ مه‌تر ده‌که‌ین به‌ تاپۆ، که‌چی شاره‌وانی نایکات ده‌لیت له‌ سه‌ره‌وه‌ نوسراومان بۆ هاتوه‌، بۆ ئە‌م مه‌به‌سته‌ش فه‌رمانه‌که‌م لایه‌». ئە‌رکان ئیبراهیم، هاو‌لاتی له‌ قه‌زای کفری وای وت.

له‌ به‌رامبه‌ردا، عه‌لی خورشید، سه‌رۆکی شاره‌وانی قه‌زای کفری باس له‌وه‌ ده‌کات: «خانوی ۱۰۰ مه‌تری مۆله‌تی بینای پینادریت و تاپۆش ناکریت، ئە‌مه‌ش بریارێکی وه‌زاره‌تی داده‌ که له‌ کۆتایی سالی ۲۰۱۷ ده‌ری کردوه‌، ده‌لیت نابیت زه‌وی ۲۰۰ مه‌تری دابه‌ش بکریت بۆ ۱۰۰ مه‌تری، به‌بێ ئە‌وه‌ ئاماره‌ به‌وه‌ بکات ئە‌نجومه‌نیکی دادوه‌ری یاخود لیژنه‌یه‌کی تایبه‌ت به‌و بواره‌ پیکه‌ینریت».

جه‌ختی له‌وه‌شکرده‌وه‌: زۆر هه‌ولماندا که ئە‌م یاسایه‌ له‌ قه‌زاکه‌ جێبه‌جێ نه‌کریت، به‌لام سوودی نه‌بو.

هاوکات، سه‌رۆکی شاره‌وانی که‌لاریش جه‌خت له‌وه‌ ده‌کاته‌وه‌، که خانوی ۱۰۰ مه‌تری له‌ قه‌زاکه‌ مۆله‌تی بینای پینادریت به‌ بریارێکی وه‌زاره‌تی شاره‌وانی هاتوه‌، که زه‌ویه‌کی ۲۰۰ مه‌تری بکریت به‌ ۱۰۰ مه‌تری، به‌لام ئە‌و مۆله‌تانه‌ی که دراوه‌ پیش ئە‌و بریاره‌ گرفتیک نیه ده‌توانن خانوه‌کانیان بکه‌ن، به‌لام نوێ بیت

به‌شی سییه‌م: گرفته‌کانی به‌رپۆبه‌رایه‌تی تۆماری خانوبه‌ره‌ی گه‌رمیان

۱. هه‌یکه‌لیه‌تی به‌رپۆبه‌رایه‌تی تۆماری خانوبه‌ره‌ی گه‌رمیان

و ژمیاری. به‌رپۆبه‌رایه‌تی تۆماری خانوبه‌ره‌ له‌ گه‌رمیان سه‌ره‌تا تیبینه‌رایه‌تی بوه‌ له‌ قه‌زای که‌لار و له‌ سالی ۲۰۰۰ که‌ کاره‌کان هه‌موی ده‌رۆشته‌وه‌ پارێزگای سلێمانی، دواتر له‌ سالی ۲۰۱۳ بو به‌ به‌رپۆبه‌رایه‌تی تۆماری خانوبه‌ره‌ی گه‌رمیان. ئە‌م به‌رپۆبه‌رایه‌تی کارێ تاپۆکردنی هه‌مو ناوچه‌کان ئە‌نجام ده‌دات، که به‌ وته‌ی به‌رپۆبه‌ره‌که‌ی کارێکی قورس و ئالۆزه‌.

به‌رپۆبه‌رایه‌تی تۆماری خانوبه‌ره‌ی گه‌رمیان پیکهاتوه‌ له‌ به‌رپۆبه‌رایه‌تییه‌ک و تیبینه‌راتیه‌ک له‌ قه‌زای کفری، هۆبه‌کانی به‌رپۆبه‌رایه‌تی تۆماری خانوبه‌ره‌ی گه‌رمیان پیکهاتوه‌ له‌: (هۆبه‌ی کارگیڕی و خۆیه‌تی، هۆبه‌ی ژمیاری، و هۆبه‌ی وردبینی ژمیاری، هۆبه‌ی هونه‌ری، هۆبه‌ی تۆمارکردن، هۆبه‌ی تۆماره‌ هه‌میشه‌یه‌کان و هۆبه‌ی دۆسیه‌کان)، هاوکات هه‌مان هه‌یکه‌لیه‌ له‌ تیبینه‌رایه‌تی قه‌زای کفری بونی هه‌یه، جگه‌ له‌ هۆبه‌ی وردبینی

۲. گرفتێ بینا

خانوبه‌ره‌ی گه‌رمیان ده‌لیت: زه‌ویمان بۆ ته‌رخان کراوه‌ به‌مه‌به‌ستی دروستکردنی بینا، به‌لام له‌ سالی ۲۰۱۴-ه‌وه‌ تاوه‌کو ئێستا راگیراوه‌ به‌هۆی قه‌یرانی داراییه‌وه‌، تاوه‌کو ئێستا چه‌ند جارێک هه‌ولمانداوه‌ بۆ به‌گه‌رڤه‌ستنوه‌ی، به‌لام ئە‌نجامی نه‌بوه‌.

«گرفتێ بینامان نیه، چونکه‌ له‌ نیو قایمقامیه‌تی قه‌زاکه‌دا، ئە‌گه‌رچی زه‌ویشمان بۆ دا‌بینکراوه‌، به‌لام به‌هۆی قه‌یرانه‌وه‌ تاوه‌کو ئێستا بۆمان دروست نه‌کراوه‌»، کاروان جه‌مال خورشید، به‌رپۆبه‌ری تیبینه‌رایه‌تی تۆمارکردنی خانوبه‌ره‌ی قه‌زای کفری و ده‌لیت.

ریژه‌یه‌کی زۆری به‌رپۆبه‌رایه‌تییه‌کان بینایان نیه‌ و کۆمه‌لیک به‌رپۆبه‌رایه‌تی له‌ نیو بینایه‌کدا کۆکراونه‌ته‌وه‌، ئە‌مه‌ش بارگرانی بۆ دروستکردن، یه‌کێک له‌و به‌رپۆبه‌رایه‌تیانه‌ تۆماری خانوبه‌ره‌ی گه‌رمیانه‌.

ئە‌کره‌م ره‌زا، به‌رپۆبه‌ری تۆماری خانوبه‌ره‌ی گه‌رمیان باس له‌وه‌ ده‌کات: «بینا‌که‌مان خراپترین بینایه‌ و له‌ ناو قایمقامیه‌تی قه‌زاکه‌دا، تاوه‌کو ئێستا ۳ جار ناگری تیچوه‌، کوالیته‌یه‌که‌ی زۆر خراپه‌ و به‌ که‌لکی به‌رپۆبه‌رایه‌تی تۆماری خانوبه‌ره‌ نایه‌ت، چونکه‌ له‌ ئە‌گه‌ری گرفتێکی کاره‌با هه‌مو شتیکی له‌ ناوه‌چیت و سفر ده‌بیتوه‌».

سه‌باره‌ت به‌ دروستکردنی بینا بۆیان، به‌رپۆبه‌ری تۆماری

دیمه نیکی قهزای کفری

۳. گرفتگی که می فرمانبر

کردوه، به دابینکردنیشیان زۆر بهی کیشه کانمان چاره سهر دهییت، هه موشیان پسیپوریان ههیه له بواره کاندا. هاوکات، کاروان جه مال خورشید، به پۆبه ری تیینه رایه تی تۆمارکردنی خانوبه ری قهزای کفری ده لییت: «نیمه گرفتگی که می فرمانبرمان ههیه به جۆریک ۱۷ که سین، له به شی یاساییه که مان ۱ فرمانبرمان ههیه ئه ویش عه ره به و کوردی نازانییت، له کاتیکیدا پیویستم به ۱۰ فرمانبره ری دیکه ههیه، له گه ل ئه وه شدا ته نها ۵ دانه یان شه هاده ی به کالۆریۆسیان ههیه، هه مو ئه وه کانی دیکه بی شه هادن».

ده شلیت: به لām ئه وه فرمانبرانه م که شه هاده یان نیه هیچ کیشه یه کیان بۆ دروست نه کردوم، چونکه ئه زمونیان ههیه.

که می فرمانبر له نیو فرمانگه حکومیه کان یه کیکه له و کیشانه ی روبه پویان بوته وه، به جۆریک فرمانبره ری که خانه نشین ده بییت، فرمانبره ری له جیگه دا دانانریت، ئه مه ش کیشه ی بۆ فرمانگه کان دروست کردوه، یه کیک له و به پۆبه رایه تیانه ش تۆماری خانوبه ری گه رمیانه.

ئه کهرم رهزا، به پۆبه ری تۆماری خانوبه ری گه رمیان هیما ی بۆ ئه وه کرد: «گرفتگی که می فرمانبر یه کیکه له و کیشانه ی روبه رومان بوته وه، به جۆریک بارگرانی زۆری بۆ دروست کردوین، وه ک به پۆبه رایه تیمان به کۆی گشتی ۳۷ فرمانبرمان ههیه، له و ریژه یه ش ۸ دانه یان ته نسیب کراوه بۆ که رکوک، ۲ دانه شیان گرێبه ستن».

جه ختی له وه شکرده وه: پیویستم به ۳۵ فرمانبره و داواشم

۴. مه ترسی له ناوچه نی فایله کان

هیما ی بۆ ئه وه کرد. جه ختی له وه شکرده وه: هه مو مه له فاتیگمان وینه ی دوه می سکان کراوه و له هه ولیره.

به پیچه وانه وه، کاروان جه مال خورشید، به پۆبه ری تیینه رایه تی تۆمارکردنی خانوبه ری قهزای کفری ده لییت: «نیمه وه ک شوینی هه لگرتی فایله کان گرفتیکی نیه له روی کوالیته وه، به لām گرفتگی ئه وه یه له بونی هه ر ئاگرکه وتنه وه یه ک یان خۆپیشاندانیک هه می له ناوده چییت».

به رپرسیانی تۆماری خانوبه ری گه رمیان هۆشدار ی ده دن له له ناوچه نی ئه و فایله نی که مامه له ی هاو لاتیانن و تایبه تن به تۆماره کانی خانوبه ره، وه کخۆیان ده لین له بونی هه ر حاله تیکی ئاگرکه وتنه وه یان خۆپیشاندانیک هه می له ناوده چییت.

«مه ترسی له ناوچه نی دۆسیه کانمان زۆر زۆره به هه ر هۆکاریک بییت به تایبه ت خۆپیشاندانه کان، هۆکاره که شی ئه وه یه ئه و شوینه ی بۆمان ته رخان کردوه گونجاو نیه، به جۆریک ته والیته که شی تیادیه».

ئه کهرم رهزا، به پۆبه ری تۆماری خانوبه ری گه رمیان

۵. ئەنجام نەدانى راھىنەنى بەھيژکردنى فەرمانبەران

ئاستى زانىياري فەرمانبەرىك زياتر بگەين ئەو دەياننيرمه پاريزگاي سليمانى ياخود تاپوكانى ھەوليز، چونكە كارى ئەوان زياترە و زانىرييان زورتەرە، بە پراكتىكى شتەكان دەبينن». ھاوكلات، كاروان جەمال خورشيد، بەرپۆبەرى تيبينەرايەتى تۆمارکردنى خانوبەرەى قەزاي كفرى باسى لەو ھەرد: «تاوھكو ئىستا ھيچ راھينانكى تايبەت نەكراوھتەو ھە بۆ بەرزکردنەو ھى ئاستى زانىياري فەرمانبەر، كە زۆر گرنگە ھەبىت بەتايبەت بۆ ئەوانە لە تۆمار كاردەكەن ياخود لەسەر كۆمپيوتەرن».

بەپرسانى تاپووى گەرميان رەخنە دەگرن لەو ھى كە تاوھكو ئىستا راھينەنى بەرزکردنەو ھى تواناي فەرمانبەران نەكراوھتەو ھە بۆ ئەو ھى بە زانىري نوئى ئاشنا بكرين، بۆ ئەو مەبەستەش ناچارن فەرمانبەرەكان بنيرنە دەرەو ھى گەرميان بۆ بەرپۆبەرايى تاپوكانى پاريزگاکان، چونكە ھەكخويان دەلین ئەوان كارى زياتريان ھەيە و زانىري لەوانەو ھەردەگرن. ئەكرەم رەزا، بەرپۆبەرى تۆماری خانوبەرەى گەرميان وتى: «راھينان بۆ فەرمانبەران نەكراوھتەو ھە و نىە، ئەگەر بمانەوئت

۶. بەكارنەھينەنى سيستەمى داتا بەيس ھەك پيويست

لە داھاتو بەجدى كار لەسەر ئەو بابەتە بگەين. كاروان جەمال خورشيد، بەرپۆبەرى تيبينەرايەتى تۆمارکردنى خانوبەرەى قەزاي كفرى دەلین: «تەواوى مامەلەكانى ھاوالاتيان بە دۆسيە ھە و ھيچى تۆماری كۆمپيوتەر نىە كە نزيكەى ۲۴ ھەزار ژمارەى، ھۆكارەكەشى ئەو ھەيە ۱ فەرمانبەرى كۆمپيوتەرم ھەيە ئەويش گريبەستە». وتيشى: دواوى دو فەرمانبەرى كۆمپيوتەرم كردوھ، كە ئەگەر بۆمان دابين بگەن تەنانەت لە ماو ھى ۶ مانگدا دەتوانين ھەموى بگەين بە ئەليكترونى.

لە مامەلەكانى پەيوەست بە تۆماری خانوبەرەدا لەگەرميان، ئەو ھى زۆر بايەخى پينەدراوھ، سيستەمى داتا بەيسە، بەلكو بە ريكارە كۆن و تەقليدەىكان مامەلەكان بەرپۆ دەكرين. ئەكرەم رەزا، بەرپۆبەرى تۆماری خانوبەرەى گەرميان ھىماى بۆئەو ھەرد: «سيستەمى كۆمپيوتەر كارى پيدەكەين بۆ راييكردى ھەندىك لە مامەلەكان و ھەر ھاوالاتيەك مولكىك بگات بە ناوى خويەو ھە تۆماری دەكەين، بەلام كاركردن بە داتا بەيس ھەك پيويست نىە». وتيشى: بۆ ئەو مەبەستەش ھەولمانداوھ لەگەل پاريزگاي سليمانى

تەواوى مامەلەكانى ھاوالاتيان بە دۆسيە ھە و ھيچى

تۆماری كۆمپيوتەر نىە كە نزيكەى ۲۴ ھەزار ژمارەى

ھەميشەى و تۆماری گشتى تاپووى ھەريم. سەبارەت بەو ھى كە رۆژانە تا چەند مامەلەى ھاوالاتيان رايى دەكەن و چەند ماو ھى پيويستە، لىپرسراوى ئەو ھۆبەيە جەختى لەو ھەردەوھ: «رۆژانە ۲۵ بۆ ۳۰ مامەلەى ھاوالاتيان راي دەكەين، تەنھا لە گەرميان رۆژانە مامەلەى ھاوالاتيان راي دەكرىت راستەوخو كە بە ريزە لە ۹۰% دەبىت، ئەمە لە ناوچەكانى ديكەى ھەريمى كوردستان كات دادەنين بۆ ھاوالاتيان بە ۱۵ رۆژ تاوھكو (ئىقرار) يكي بۆ دەكەن». لە ھەمانكاتدا، ئەياد عەدنان، فەرمانبەر لە ھۆبەى ھونەرى لە تيبينەرايەتى تۆماری خانوبەرەى قەزاي كفرى دەلین: «ئىمە لە ھۆبەيە ۲ فەرمانبەرين، رۆژانەش لۆدمان لەسەرە، بەلام بەو ريزە زۆرە نىە، چونكە قەزاكە زۆر بەرفراوان نىە، رۆژانە ۱۵ بۆ ۲۰ مامەلەى ھاوالاتيان دپتە لامان». وتيشى: لەگەل ئەو ھەردا رۆژانە مامەلەى وامان بۆ دپت بە ۱۵ رۆژ تەواو نابىت، ھەشمانە بە سەعاتىك تەواو دەبىت.

لىپرسراوى ھۆبەكان لە بەرپۆبەرايەتى تۆماری خانوبەرەى گەرميان و تيبينەرايەتى قەزاي كفرى جەخت لەو دەكەنەوھ، رۆژانە فشارىكى زۆريان لەسەرە بۆ رايكردى مامەلەى ھاوالاتيان، ھۆكارەكەشى دەبەستەوھ بە كەمى فەرمانبەرەوھ. ئاراز عوسمان، لىپرسراوى ھۆبەى تۆمار لە بەرپۆبەرايەتى تۆماری خانوبەرەى گەرميان باس لەو دەكات: «ھەك تاپووى گەرميان فشارىكى زۆرمان لەسەرە، ھەك ھۆبەى تۆماريش كە سەرەكيترين ھۆبەيە لە بەرپۆبەرايەتيەكە فشارىكى زۆر زۆرمان لەسەرە، چونكە زۆرترين مامەلە دپتە لاي ئىمە، لەگەل ئەو ھەردا فەرمانبەرامان زۆر كەمە كە ۴ كەسين، ئەگەر ۸ بويناىە زۆر باش دەبو».

ھىماى بۆ ئەو ھەشكرد: ئەم ھۆبەى ئىمە (ئىقرار) ھەردەگرين كە كە ئامادەى دەكەين بۆ پەنجەمۆر و تاپوكردن، ئەمەش ئيشى زۆر زۆرە، لەبەر ئەو ھى دەبىت لە چەند تۆمارىك «سجل» تۆمارىكرىت، ھەكو تۆماری مامەلە و تۆماری

بهشی چوارهم: کیشه ته کنیکه کانی پرۆسهی تاپۆ له گهرمیان

۱. کیشهی تاپۆکردن به هۆی نه بونی نه خشی بانه پرتی

به پڕۆبهری نه خشه دانانی ئاوه دانی گهرمیان باس له وه ده کات، قه زای و ناحیه کانی گهرمیان ۷۰٪ نه خشه یان هه یه، ئه وانه شی که نیانه له هه ولداین که بۆیان دروست بکه ین.

سامان مه حمود، باس له وه ده کات: «قه زای که لار به شیکی زۆری گه ره که کانی نه خشی هه یه، ته نها ئه و جیگانه نه بیته که به زیاده پهری دروست کراون، له ئیستاشدا ۳ گه ره کی ئیفرازی نه خشی ته و او بوه و کاری له سه ر ده کریته، ئه وانیش گه ره که کانی سیروان و حه مرین و که لاری کۆنه، به جوړیک گه ره کی سیروان ته و او بوه و ئه و دو گه ره که که ی دیکه ش له کاردان، به ته و او بونی ئه و دو گه ره که زۆر به ی کیشه کانمان ته و او ده بیته، چونکه ریککردنه وه ی زۆری تیا به هاوکات قه ره بو کردنه وه ی هاو لاتیانیشی تیا به».

وتیشی: قه زای کفریش به شیکی زۆری کاره کانی ته و او بوه، بۆ ناحیه کانیش به هه مان شیوه، به جوړیک ناحیه ی شیخ ته ویل له ۸۰٪ کاره کانی ته و او ببو به هۆی قهیرانی دارایی راگیرابو له ئیستادا ده ستمان پیکردوه ته وه، ناحیه ی باوه نوریش له ۹۰٪ کاره کانی ته و او بوه ته نها شوینیک نه بیته که به رزی تیا به ئه بیته ئه وه چاک بکه ین، ناحیه ی رزگاریش له ۹۰٪ ته و او بوه، ساله ح ئاغاش له ۹۰٪ کاره کانی ته و او بوه، هاوکات گرده گوزینه ش نه خشی ته و او بوه، ناحیه ی سه رقه لاش قوئانی باشی برپوه . جه ختی له وه شکر دود: به کۆی گشتی گهرمیان له ۷۰٪ ناحیه و قه زاکان نه خشی هه یه، ئه و شوینانه شی که نه خشی که رتین له هه ولداین بیکه ین به نه خشی بانه پرتی.

«که لار کۆمه لیک گه ره کی هه یه به زیاده پهری دروست کراوه و نه خشی یان نه بوه که ژماره یان ۵ گه ره که، ئه وانیش: که لاری کۆن، ئازادی، حه مرین، گۆران و سیروان، ئه مانه نه خشی که رتین بۆ کراوه و په سه نیش کراوه، ته نها کاری جیا کردنه وه یان ماوه بۆ ئه وه ی به ش به ش بکرین». ئه کره م ساله ح، سه رۆکی شاره وانی قه زای که لار وای وت.

ده شلیت: بۆ نمونه که لاری کۆن که ۲۹۰ دۆنمه یه که تۆماری هه یه، بۆیه له ئیستادا به شیکی کاره کانی ته و او بوه، گه ره کی سیروانیش ته و او بوه، حه مرینیش له کاردا به، که به پپی یاسای ژماره ۷ ی سالی ۲۰۲۱ تاپۆ ده کرین.

هاوکات، وه حید یوسف، سه رۆکی شاره وانی ناحیه ی باوه نور ده لیت: «ئیمه ته نها یه که گه ره کمان نیزامیه و گرفتی نیه، هه مو گه ره که کانی دیکه به هۆی زیاده پهری وه کیشه ی تیدا به، که ده بیته روپیوی بکریت، هاوکات گه ره که کان نه خشی بۆ دروست بکریت».

وتیشی: یه کیک له و کیشانه ی که هه مانه ۱ ئه ندازیارم هه یه له گه ل ۱ روپیو «مه ساح»، ئه مه ش وایکردوه کاره کان قورس پروات، داواشم کردوه بۆمان دابین بکه ن، به لām تاوه کو ئیستا نه کراوه . به پپچه وانه ی ناحیه و قه زاکانی دیکه، ناحیه ی رزگاری گه ره کی زیاده پهری تیدا نیه، وه ک ئه رسه لان ئه حمه د، سه رۆکی شاره وانی ناحیه که باسی لئوه ده کات: «رزگاری زیاده پهری تیدا نیه، چونکه کاتی خۆی له سه ر نه خشه دابه شکراوه، ته نانه ت له سالی ۱۹۸۷ بۆ ۱۹۹۰ له و ماوه یه دا ۱۳ هه زار پارچه زه وی دابه شکراوه».

۲. نه بونی ئامیری درۆن کیشه ی بۆ شاره وانیه کان دروست کردوه

نیه . ئه گه رچی له ئیستادا یاسای تاییه ت به تاپۆکردن هه یه و ئه وانه شی که زیاده پهری یان کردوه ده توانن خانوه کانیان تاپۆ بکه ن، بۆ ئه م مه به سه ته هاو لاتیان تا چه ند داواکارییان پپشکه ش کردوه، به پڕۆبهری شاره وانیه کانی گهرمیان، هیمای بۆ ئه وه کرد: «هاو لاتیان وه ک پپویست به ده مه وه نایه ن و مامه له کانیان ده سته پپیکه ن، له ریگه ی لیژنه ی لاوه کی که له سه ر ئاستی شاره وانیه کان پپکه پپنراوه، دواتر ئاراسته ی لیژنه ی بالā ده کریته».

جه ختی له وه شکر دود: پپویسته ناحیه کان هه موی روپیوی «مسی» بۆ بکریت، ئه مه ش نه بونی ستاف کیشه ی بۆ دروست کردوین، بۆیه له ئیستادا داوامان کردوه ئامیری درۆنمان بۆ دابین بکه ن که ده رخسته ی شاره وانیه کانمان ئاراسته ی وه زاره ت کردوه، که بودجه مان بۆ خه رج بکات، چونکه به کرپینی ئه و ئامیره به یه که هه فته کاره کان ته و او ده بن.

وه حید یوسف، سه رۆکی شاره وانی ناحیه ی باوه نور باس له وه ده کات: «ناحیه که به کۆی گشتی نه خشی بانه پرتی نیه، ئه وه ی هه یه که رتیه، نه خشه که ش به پڕۆبهری ناحیه په سه ندی کردوه، به لām وه زاره ت په سه ندی نه کردوه، ئیستاش داوامان له وه زاره ت کردوه و ده رخسته یه کمان ئاماده کردوه، چاوه پروانین ئامیریکی درۆنمان بۆ دابین بکه ن بۆ ئه وه ی سه رله نوێ ئه پده یی نه خشه که بکه ینه وه و نه خشه یه کی نوێ دروست بکه ین».

جه ختی له وه شکر دود: دوابه دوا ی په سه ندکرنی نه خشه که ده ست به تاپۆکردن ده که ین.

هاوکات، به رزان که ریم، به پڕۆبهری شاره وانیه کانی گهرمیان ده لیت: ناحیه کانی گهرمیان و به شیکی له شاره وانیه کان تاپۆیان نیه له گه ل نه خشه دا، له ئیستادا خه ریکی ئاماده کردنی نه خشه ن، به تاییه ت کیشه مان له ساله ح ئاغابه که زه ویه کانیان ده که وپته ماده ی ۱۴۰ وه ناتوانین مامه له ی تاپۆیان بۆ بکه ین، هاوکات گرده گوزینه ش راسته «سوره ت قهیدی» هه یه و زه ویه کانیان تاپۆی هه یه، به لām ئیفرازی

۳. کیشی تاپوی یه که نیشته جیبوه کان

۱۰۰٪ ته واو نه بیټ و لایه نه په یوه نیدیاره کان وهری نه گرنه وه، تاپو ناکریت، ئەمه به پپی یاسا و رینماییه کانی وه به رهیتانه. جه ختی له وه شکرده وه: به هم مو پرۆژه کانی دیکه وه ۸ بۆ ۹ هه زار یه که ی نیشته جیبونی دیکه مان هه یه وهک وه به رهیتان هه موی له قونای کاردايه.

سه بارهت به و پرۆژانه ی که تاپویان بۆ کراوه، به رپوبه ری وه به رهیتانی گهرمیان باسی له وه کرد: «له ئیستا دا ۴۰۸ یه که مان هه یه له قونای کۆتایی دایه و مامه له ی تاپوشی بۆ کراوه ئەویش نۆژن سستی، هاوکات قیلاکانی دریملان دیش که ۱۰۰ قیلايه تاپو کراوه و هیچ کیشی هه کی نیه.

به رپوبه ری وه به رهیتانی گهرمیان باس له وه دهکات، به پپی یاسا و رینماییه کان هه ر پرۆژه یه کی یه که ی نیشته جیبون تاوه کو ۱۰۰٪ له لایه ن حکومه ته وه وه رنه گیریته وه تاپو ناکریت، له گهرمیان ۲ پرۆژه ی له و شیوه یه مان هه یه.

هونه ر مه محمود، ده لیت: «نیمه ۲ پرۆژه مان له روی بینا کاری و خانوه وه ته واو بوه له قه زای که لار، به لام خزمه تگوزاریه کانی ته واو نه بوه و لایه نه په یوه نیدیاره کان وهریان نه گرتوه ته وه که تاوه کو ئیستا تاپونه کراون، ئەوانیش هیلان سستی که ۹۲۷ یه که یه له گه ل تابلو سستی که ۹۰۱ یه که یه.»

وتیشی: له قه زای کفریش ۱۳۲ یه که مان هه یه به هه مان شیوه تاپو نه کراوه به و هۆکاره، بۆیه هه تاوه کو پرۆژه یه ک

۴. کارنه کردن و به ده مه وه نه چونی یاسای نوئی تۆماری خانوبه ره

په کخستنی کاره کان بون، وه کخوی ده لیت ماوه یه کی که مه ده وامکردن هاتوه ته وه سه ر سه کی خوی ئەم کارانه ش به سالی ک ته واو نابن، له کاتی کدا زیاتر له ۱۰ گه په کی قه زای که لار به زیاده ره وی دروست کراوه، که هه موی ئیفرازی ده ویت له گه ل دروستکردنی نه خشه دا.

له به رامبه ر ئەمه شدان به رپوبه ری تۆماری خانوبه ره ی گهرمیان، ئەکره م ره زا، جه تی له وه کرده وه: «تاوه کو ئیستا هیچ مامه له یه که نه هاتوه ته لای نیمه به م یاسا نوئی هه تاوه کو تۆماری بکه ین و تاپو بکریت».

ئەمه له قه زای کفری به پیچه وانه وه یه، له وئ ۱۰۸ مامه له ی هاو لاتیان ئاراسته ی لیژنه که کراوه و کاری له سه ر کراوه.

کاروان جه مال خورشید، به رپوبه ری تیبینه رایه تی تۆمارکردنی خانوبه ره ی قه زای کفری ده لیت: «به پپی ئەو لیژنه ی که هه مانه له گه ل لایه نه په یوه نیدیاره کان تاوه کو ئیستا ۱۰۸ مامه له ی هاو لاتیان هاتوه ته به رده ست، ۸ له و مامه لانه په سه ند کراوه، چونکه له گه ل نه خشه ی شاردا گونجاوه، ئەوه کانی دیکه ش له کاردان».

به پپی به دوا داچونه کانی یه که ی چاودیری حکومه تی خۆجی گهرمیان یاسایه کی نوئی به رکاره بۆ رایکردنی مامه له ی هاو لاتیان به مه به سستی تاپوکردنی مولکه کانیان، ئەویش یاسای ژماره ۷ ی سالی ۲۰۲۱ هـ، که ده توانن به پپی ئەم یاسایه زیاده ره و یه کانیان تۆمار بکه ن.

بۆ ئەم مه به سته ش له ته واوی شاره وانیه کانی گهرمیان لیژنه ی تایبهت پیکه یتراره بۆ ئەو مه به سته له قه زا و ناحیه کانی سنوره که دا، به لام ئەوه ی مایه ی تیبینیه تاوه کو ئیستا ئەو لیژنه یه وهک پیویست کاری له سه ر ئەم یاسایه نه کرده، به جۆریک هیچ مامه له یه که به م یاسایه نه گه شتوه ته تۆماری خانوبه ره ی گهرمیان بۆ تاپوکردن.

ئەکره م ساله ح، سه روکی شاره وانی قه زای که لار باس له وه دهکات: «لیژنه ی تایبهت بۆ ئەو مه به سته پیکه یتراره و چه ند جاریک کۆبونه وه ش کراوه، به لام وه کی پیویست کاره کان نه کراوه».

سه روکی شاره وانی که لار هۆکاری کارنه کردن به یاسای تۆماری خانوبه ره ی به سته وه به وه ی که قهیرانی دارایی و قایروسی کۆرۆنا و بایکۆت و نه بونی بودجه هۆکاری سه ره کی

به شی پینجهم: داها تی تۆماری خانوبه ره ی گهرمیان

بیټ ئەوه ۴ ملیۆن و ۵۰۰ هه زاری بۆ تاپو ده بیټ. به پپی ئەو ئاماره ی که له به رپوبه رایه تی تاپوی گهرمیان و تیبینه رایه تی قه زای کفری داها تی ۲ سالی رابردو و ۶ مانگی ئەمه سال به مشیوه یه یه:

ئەکره م ره زا، به رپوبه ری تۆماری خانوبه ره ی گهرمیان هیمای بۆنه وه کرد: «به پپی یاسا له ۳٪ داها ت ده گه پتیه وه بۆ به رپوبه رایه تیمان به جۆریک ئەگه ر خانویه ک به پپی خه ملانده که ی که له لایه ن لیژنه یه کی تایبه تمه نده وه ده کریت و سه ردانی مولکه که دهکات ئەگه ر با یی ۱۵۰ ملیۆن دینار

شوین	2020	2021	6 مانگی 2022
داها تی قه زای که لار و ناحیه کانی ده ور و به ری	1 ملیار و 907 ملیۆن دینار	2 ملیار و 124 ملیۆن	748 ملیۆن و 468 هه زار دینار
داها تی قه زای کفری و ناحیه کانی ده ور و به ری	214 ملیۆن و 961 هه زار دینار	202 ملیۆن و 651 هه زار دینار	78 ملیۆن و 500 هه زار دینار

یه‌که‌م: دهره‌نجام

- تاپۆ یه‌کیکه له کیشه سه‌ره‌کیه‌کانی بواری خانوبه‌ره له گه‌رمیان، ئه‌م کیشه‌یه به‌تایبه‌تی له ناحیه‌کاندا زه‌قتره هه‌تاوه‌کو شاره‌کان، چونکه ناحیه‌ی ئه‌وتۆ هه‌یه ۸٪ی خانوه‌کانی تاپۆ نین، به‌لام له شاره‌کان دۆخه‌که زۆر باشته‌ره و به‌گشتی ریژه‌ی تاپۆ له‌نیوان ۷۰-۸۰٪ دایه .
- یه‌ک یاسا نیه که ئه‌م بواره یه‌ک و ری‌ک بخات، به‌لکو کار به‌چهند یاسایه‌ک ده‌کریت، ئه‌میش به‌هۆی ئه‌و بارودۆخه سیاسی و ئابوری و ئه‌و واقیعه دیموگرافیانه‌ی هاتوه‌ته ئاراوه .
- هاوڵاتیان به‌رچاویان رون نیه له پرسى تاپۆ دا، تانیستا له گزنگی و پیوستیه‌که‌ی به‌ باشی نه‌گه‌شتون، هه‌روه‌ک توشی جوړیک له سه‌رلیش‌پوان بون به‌هۆی ری‌کاره‌کان ئه‌میش به‌ کاریگه‌ریی جیاوازی یاسا به‌رکاره‌کان و ورده‌کاریی شوین و روبه‌ری خانوه‌کانیانه‌وه .
- فه‌رمانگه‌کانی تاپۆ له سنوره‌که‌دا کیشه و گرفتیان زۆره، چ له روی بیناوه، چ له روی ستافه‌وه، هه‌روه‌ک چ له روی پیداویستی و ئامیره‌وه، ئه‌مه‌ش کاری کردوه‌ته سه‌ر خزمه‌تگوزارییه‌کانیان، ته‌نانه‌ت مه‌ترسیشی له‌سه‌ر ئه‌و دۆسیه‌یانه دروست کردوه که له فه‌رمانگه‌کان دان .
- کارکردنی فه‌رمانگه‌ی تاپۆ وه‌کو سه‌رجه‌م سی‌کته‌ره‌کانی دیکه، کۆن و ته‌قلیدییه، ئه‌مه‌ش وایکردوه روۆتینی ئیداریی زۆر بی‌ت و کاریش بکاته سه‌ر زو ته‌واوبونی مامه‌له‌ی هاوڵاتیان . جگه له‌وه‌ش خول و راهینانی پیوست بو ستافی ئه‌و فه‌رمانگانه‌ نا‌کرینه‌وه .
- له هه‌ندیک له ناحیه‌کان پرۆسه‌ی تاپۆ زۆر خاوه‌به‌رپه‌وه‌ده‌چیت یان راگیراوه، بۆنمونه: باوه‌نور پرۆسه‌که به‌بێ بونی هۆیه‌کی رون تیایدا به‌ راده‌یه‌کی زۆر راگیراوه، رزگاریش به‌هۆی ئه‌وه‌ی پیوسته‌ لیژنه‌که دادوه‌ر سه‌رۆکایه‌تی بکات و دادوه‌ریکیش ته‌رخان نه‌کراوه بو ئه‌م کاره، بۆیه به‌ خاوی به‌رپه‌وه‌ده‌چیت .
- نه‌بونی نه‌خشه‌ی بنه‌ره‌تی و ده‌کچۆن له کیشه زه‌قه‌کانی ئیداره‌دانی شاره، ئاوه‌هاش بو بواری تاپۆش بوه به‌ کیشه .
- زۆربه‌ی پرۆژه نیشته‌جی‌بوه‌کان کیشه‌ی تاپۆیان هه‌یه و بۆیان نا‌کریت، ئه‌ویش به‌وه‌هۆیه‌ی ئه‌و پرۆژانه به‌ فه‌رمی له‌لایه‌ن شاره‌وانیه‌وه وه‌رنه‌گیراون چونکه کیشه‌یان تیداوه و به‌ که‌موکورتیه‌وه راده‌ستی دانیش‌توانه‌که‌ی کراونه‌ته‌وه . له‌کۆی ۳ پرۆژه‌ی نیشته‌جی‌بونی که‌لار، ته‌نها یه‌کیکیان تاپۆ کراوه .

دوهم: راسپاردهگان

۱. پېښت دهكات له روی ياساييه وه، پرسى تۆماری خانوبه ره پېداچونه وهی پېبکړیت، بۆ ئه وهی ياسايه کی گشتگیری نوئ داپرېژېته وه که ئه و بۆشایی و که موکورتییانه ی له بواره که دا هن پر بکاته وه، ههروه ها دوايی بینیت به و سه رلیشېوانه ی که هاوالاتیان به وهوی وه روبه روی ده بنه وه .
۲. ئەمەش کاری پارلهمانی کوردستانه که له ریگه ی لیژنه تایبه تمه نده کانی کار بۆ ریکخستن وهی ئەم بواره بکات .
۳. فه رمانگه کانی تا پۆ کیشه ی زۆریان هه یه، له گه ل ئه وهی فشاری زۆریان له سه ره، هاوکات به هوی نه بونی بینا و پېداویستی و کارمه ندی پېویسته وه، له ژیر فشاریکی زۆردان و ههروه ک ناشتوانن وه کو پېویست مامه له ی هاوالاتیان رایى بکن .
۴. ده بېن حکومه تی هه رییم گرنگی به م فه رمانگه یه بدات و پېداویستییه کانی بۆ دابین بکات، بۆ ئه وهی له و دۆخه دا نه مینیتته وه .
۵. مه ترسیه کی زۆری فه وتان و له ناوچونی دۆسیه کانی تا پۆ هه یه، چونکه شیوازی هه لگرتنیان زۆر ته قلیدی و خراپ و نه شیاوه، هه ربۆیه گرنکه شوینی پارېزراو بۆ ئه و دۆسیایانه دابین بکړیت و له هه ر مه ترسیه ک به دور بخړین، بۆ ئه م مه به سه ته ش پېشنیاز ده که یین که له دروستکردنی بینا بۆ ئه م فه رمانگه یه، ره چاوی ئه م لایه نه بکړیت . ههروه ک هه تاوه کو کاتی دروستکردنی ئه م بینایه، پېشنیاز ده که یین ئیداره ی گه رمیان شوینیکی باش و پارېزراو ده ستنیشان بکات بۆ ئه وهی وه کو کۆگای هه لگرتنی ئه و دۆسیه یانه به کار به ینریت .
۶. به هوی ئه وهی مامه له ی ئیداری له فه رمانگه کانی تا پۆ ته قلیدی و کۆنه، هه ربۆیه رۆتین زیاد ده کات و کاتیش زۆر ده بات، ئەمەش به جارېسکردن و کاتگرتنیکی زۆری هاوالاتی کۆتایی پېدیت .
۷. بۆیه پېشنیاز ده که یین که کاری فه رمانگه که بکړیت به ئیلیکترۆنی، له ریگه ی بونی داتا به یسی تازه و گونجاوه وه، مامه له کان رایى بکړین و فشار له سه ر هاوالاتیش که مېکړیتته وه .
۸. گرنکه پېداچونه وه یه ک بکړیت به راژه ی فه رمانبه ران دا و فه رمانبه رانی پېویست بۆ فه رمانگه کانی تا پۆ دابین بکړیت، به تایبه تی فه رمانبه ری کارمه له و بوارانه ی که پېویستیان پېته تی .
۹. به وهوی به شیکی به رچاوه له فه رمانبه رانی فه رمانگه ی تا پۆ له سنوره که پسپۆری بواره که نین، بۆیه پېویستیان به خولی شیاندن و راهینان هه یه . پېشنیاز ده که یین که به شیوه یه کی خولی (دوری)، ئه م جۆره خولانه بۆ فه رمانبه ران بکړیتته وه، به مه به سته ی زالیون به سه ر ئه و کیشه و بۆشاییانه ی له کارکردن دا دروست ده بیت .
۱۰. فه رمانگه کانی تا پۆ لاوازن له گه یاندنی ناوه پۆکی کار و چیه تی ئه رکه کانیان به هاوالاتیان، به و به لگه یه ی زۆریه ی هاوالاتیان له چیه تی کاری تا پۆ ئاگادار نین و به لکو توشی سه رلیشېوانیش بون، بۆیه پېشنیاز ده که یین گرنگی زیاتر به م بواره بدن و هۆشیاری پېویست له ریگه ی که ناله کانی میدیا و سه کو کۆمه لایه تییه کان بلاو بکه نه وه .
۱۱. پېویسته ئه و لیژنانه ی بۆ پرسى تا پۆ پیکده هینرین به تایبه تی له ناحیه یه کی وه کو رزگاری، کارا بکړین، به و ریگه یه کی که دادوه ریک ته رخان بکړیت بۆ ئه و ئه رکه که کار و ئه رکی دیکه ی نه بیت، بۆ ئه وهی له ماوه یه کی که می دیاریکراو دا، پرۆسه که بگات به دهره نجام .

له باره ی (یه که ی چاودیری حکومه تی خۆجی گه رمیان) به وه

* ئامانجی یه که

۱. بره ودان به پرۆسه ی چاودیریکردن وه کو بنه مایه کی گرنگ له پیاده کردنی حکومه تی پېشکه وتو و دیموکراسی .
۲. دروستکردنی کۆده نگی له گه ل ده رگا حکومه کان به مه به سته دروستکردنی فشار بۆ ئه نجامدانی پرۆزه ی خزمه تگوزاری بۆ ده قه ره که .
۳. به دوا داچونکردن بۆ کیشه و گرفته کان و ده ستنیشانکردنیان و ئاراسته کردنی بۆ لایه نه فه رمیه کان، به مه به سته ی چاره سه رکردنیان .
۴. دروستکردنی رایه له و پته وکردنی له نیوان هاوالاتیان و حکومه ت دا، ههروه ها هینانه ئارای لیکتینگه یشتنیکی باشتر له نیوان هه ردولا له روی دابینکردنی خزمه تگوزاریه کانه وه .

یه که یه کی رۆژنامه وانی و به دوا داچونی تایبه تی رادیوی ده نگه به پالېشتی سندوقی نیشتمانی بۆ دیموکراسی ئه مریکی (NED) سالی ۲۰۱۷ دامه زراوه، کاری چاودیریکردنی حکومه تی خۆجی گه رمیان ئه نجام ده دات به مه به سته ی په رده ان به کاره کانیان و ههروه ها بره ودان به پرۆسه ی چاودیریکردن و شه فافیه ت و پته وکردنی په یوه ندی نیوان هاوالاتی و ده سه لات و دروستکردنی لیکتینگه یشتنیکی باشتر بۆ په رده انی زیاتر به خزمه تگوزاریه کان .

بۆ په یوه ندی

۰۷۷۰۱۹۲۳۶۶۲ - ۰۷۷۴۰۸۷۸۱۵۳

Radiodeng@yahoo.com

yakaychawderigarmyan@gmail.com

www.radiodeng.net

* ستافی یه که ی چاودیری حکومه تی خۆجی گه رمیان:

۱. زریان محمه د

۲. سروه که ریم